

A temető női sírjai valamivel szegényebbek, ám szintén tartalmaztak mellékleteket: esztergált csont tűtartót, vaskést, vassarlót, gyöngycsüngős fülbevalót.

A temető minden bizonnyal egy kisebb családi temető részlete, így az folytatódik a gázvezeték nyomvonalától ÉNy-ra és DK-re is, feltehetően összesen 40–50 temetkezést tartalmaz. A sírok nem rablottak, a magas talajvíz miatt a fémmellékletek „újszerű” állapotban kerültek elő, maga a temető beleillik a hajdú-bihari késő avar temetők sorába.

Sasi-lapos I. (Furta B7 lh., KÖH 62460): A 7+420 és 7+685 km-szelvények közé eső lelőhelyen 2010. július 15. és augusztus 18. között dolgoztunk. A magas talajvízszinttel nehezített feltáráson 25 objektumot különítettünk el, melyekhez 52 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A lelőhely már a Kr. e. 6. évezredben is megtelepedési nyomokat mutatott, feltártuk ugyanis egy a középső neolitikum végére keltezhető település részletét, amelyet az ún. alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája késői csoportjának (Esztar-csoport) egyik közössége hozott létre a Dévánszkit a Sasi-lapostól elválasztó egykori vízfolyás (a mai Kutas-csatorna egyik ága) É-i magaspártján. A települést elsősorban nagy agyagkitermelő és hulladékgödör jelezték. Az egyik különösen nagyméretű (kb. 20 m²) amorf hulladékgödör kiemelkedően nagy mennyiségű leletanyagot szolgáltatott: durva és díszített kerámiát, állatcsontot, tapasztástöredéket és a korabeli halászatra utaló kagyló maradványát.

Egy Kr. u. 8–9 századi késő avar falu kerítő- és víz-elvezető árkaiknak részletei kerültek még elő, jellegzetes korongolt hullámvonaldíszes kerámiaanyaggal.

A település jelentősége abban áll, hogy szerves egységet képez a vízfolyás túlpártján a Dévánszki-dűlő nevű (Furta B8) lelőhelyen, a humuszolás során megfigyelt csontvázas sírokból álló temetővel.

A feltárt objektumok közül néhányat keltező értékű leletanyag hiányában nem sikerült egyértelműen korszakhoz kötni.

Munkatársak: F. Csutak Tünde, Juhász László, Papp Enikő, Szabó Nóra, Tóth Mihályné, Bacskai István technikusok.

SZELEKOVSKY MÁRTA

164. Fülöpháza határa

(Bács-Kiskun megye) U, B, Sza, A, H, Á

Fülöpháza község településrendezési eszközeinek módosításához örökségvédelmi hatásvizsgálat készült. A régészeti szakági munkarészt megalapozó adatgyűjtés és a 2010. augusztus 8-diki bejárás során eddig nyilvántartásba nem vett új lelőhelyeket lokalizáltam. Leletanyagot nem gyűjtöttem.

Ballószegi-dűlő (KÖH 77143): A lelőhely a községtől DK-re, a Templomsori-dűlő D-i részén, a település közigazgatási határán húzódó ÉNy-DK-i irányú mocsaras rétet Ny-ról szegélyező dombhát peremén található. Itt

a friss szántásban szarmata és avar kori telepnyomok figyelhetők meg.

Csatár-tanya (KÖH 77137): A lelőhely a községtől DNy-ra, az 52. sz. főút 19-es kilométerénél, az út É-i oldalán, a Hattyús-széktől D-re elterülő homokháton, a Csatár-tanya és a műút közötti, mezőgazdaságilag művelt területen fekszik. A szemle alkalmával a friss szántásban heverő újkőkori és szarmata cserepek alapján közepes intenzitású régészeti lelőhelyet lokalizáltam.

Kondor-dűlő 1. (KÖH 77145): A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a Kondor felé vezető földút, Ny-i oldalát szegélyező tanyák előterében található. A különböző módon művelt szalagparcellákon szarmata cserepek gyűjthetők. A leletek szóródása alapján a lelőhely az ÉNy-DK-i irányú dombhát ÉK oldalát követve a mocsaras rétet szegélyezi.

Kondor-dűlő 2. (KÖH 77147): A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a Kondor felé vezető földúttal szegélyezett mocsaras rétet K-i, enyhén emelkedő oldalán terül el. A szántásban heverő cserepek, tapasztástöredékek, állatcsontok és hamus elszíneződések alapján intenzív bronzkori lelőhelyet lokalizáltam.

Petőfi u. 33. (KÖH 27769): A lelőhely a község belterületén, beépített lakóingatlanon található. A lelőhely jelenlegi állapota nem tette lehetővé a korábban itt lelt avar temetkezés lelőhelyének felszíni lokalizációját.

Szenyvíztisztító telep (KÖH 58442): A lelőhely a községtől DK-re elterülő vizenyős rétből határozottan kiemelkedő homokdombon található. A domb DNy-i oldalán ma két tanya áll, a fennmaradó részét mezőgazdaságilag művelik. A helyenként mocsaras, füves rétet szinte az egész dombot körülöleli. A korábban lokalizált szarmata, avar és Árpád-kori településre utaló régészeti leleteket az elboronált szántásban, a kedvező észlelési körülmények ellenére sem tudtam megfigyelni.

Szívós-szék 1. (KÖH 77139): A lelőhely a községtől D-re, az 52. sz. főútról bekötőút Ny-i oldalán, a Nemzeti Park területén, a Szívós-szék és az út között emelkedő alacsony homokháton található. Ezen a területen ma több tanya áll és a lelőhely a tanyák közötti szántókon elszórtan heverő cserép- és paticstöredékek révén jól lokalizálható. Az itt lelt nagy mennyiségű, jellegzetesen gyorskorongolt, szürke kerámiatöredékek intenzív szarmata településre utal.

Szívós-szék 2. (KÖH 77141): A lelőhely a községtől D-re, az 52. sz. főútról bekötőút Ny-i oldalán, a Nemzeti Park területén, közvetlenül az út mellett, egy művelt parcellán található. A friss szántásban szórványosan szarmata kerámia gyűjthető.

Szölőtelep (KÖH 28027): A lelőhely a község közigazgatási határán, a belterülettől DNy-ra, a Nemzeti Park területén, a Bakos-tanyától É-ra emelkedő alacsony dombon található. A területen bokrokkal tarkított gyeppel van, ami a korábban itt lelt honfoglalás kori temető felszíni lelőhely lokalizációját nem teszi lehetővé.

Templom-halom (KÖH 27770): A lelőhely a községtől ÉK-re, a Templomsor-dűlőben, az ÉNy-DK irányú

mocsaras rétet ÉK felől szegélyező homokháton található. Az egykori templom helye ma is világosan kivehető. A homokhátból a rét felé, félszigetszerűen kiugró dombon elvadult bozót burjánzik, de itt-ott köveket és téglatörmelékét is látni. A templom-halom tágabb környezete mezőgazdasági művelés alatt áll. A felszínen heverő embercsontokból arra következtethetünk, hogy az eke már sírokat bolygat. A homokhát rétre néző, DK-i oldalán ugyanakkor a sok paticstörmelék és cserép alapján nagy kiterjedésű Árpád-kori település húzódnak.

TANKÓ KÁROLY

165. Füzesgyarmat határa

(Békés megye) R, Sza, Á

A HHE-Töviskes-1 és a HHE-Töviskes-K-1 gázkutakat a MOL-Füzesgyarmat gyűjtőállomással összekötő gázvezeték nyomvonalán 2010. július 25-én végeztünk terepbejárásokat.

Csörő (KÖH 4307): A Füzesgyarmat belterületétől DNY-ra, az egykori Für-ér, ma Szeghalmi-övcSATORNA (Fürjesi övcSATORNA) NY-i partján, az ősi érmeder É-i kanyarulatának belső zugában tiszapolgári, SZARMATA kori és az ÁRPÁD-korból származó leletanyaggal jellemezhető, a korábbi topográfiai terepbejárások alkalmával dokumentált lelőhelyet ezúttal nem lehetett azonosítani.

Csörő (KÖH 4313): Megerősítettük a korábbi topográfiai megállapításokat, melyek a belterületétől DNY-ra, a Töviskes-Osztottréti mesterséges csatorna D-i partján emelkedő, 0,4 m magas és 25–30 m átmérőjű halomra vonatkoznak.

Csörő (KÖH 4314): A korábbi terepbejárások során a belterületétől NY-ra, egy csatorna D-i partján ismertté vált, igen szórványos tiszapolgári, SZARMATA és ÁRPÁD-kori településnyomokkal dokumentált lelőhelyet jelenleg nem lehetett azonosítani.

Csörő, Jármi-telek (KÖH 4316): A település határának DNY-i részében, egy érmeder D-i, ill. NY-i oldalán emelkedő alacsony háton korábban kevés, apróra törött, jellegtelen őskori cserepet, néhány SZARMATA kori és valamivel több ÁRPÁD-kori cserepet találtak, s a lelőhely területét az ÁRPÁD-kori Járom faluval azonosították. A lelőhelyet a 2010-es terepjárás során nem tudtuk azonosítani.

Csörő, Töviskesi-csatorna (KÖH 75625): A füzesgyarmati határ NY-i szélén, a Töviskes-Osztottréti csatorna tagolt vonalától D-re, egy ÉK-DNY-i irányú széles, a környezetéből alig kiemelkedő hát közepén eddig ismeretlen lelőhelyet találtunk. A kb. 50×100 m kiterjedésű lelőhely egy igen hosszú, ÉK-DNY-i irányú, nagy digógödör ÉK-i sarkának a közelében helyezkedik el, területén kevés őskori és valamivel több ÁRPÁD-kori edénytöredéket gyűjtöttünk.

Horgos-dűlő (KÖH 75627): A belterületétől NYDNY-ra, az egykori Für-ér É-i partjától távolabb, de azzal párhuzamosan húzódó, szélesen elnyúló lejtőn eddig ismeretlen lelőhelyet találtunk. A Horgos-dűlő egyetlen, a település irányába egyenesen vezető, mindkét oldalán

csatornával határolt földútja mentén változó intenzitással fordultak elő főleg őskori és kevesebb számban SZARMATA kori, igen kopott edénytöredékek. A lelőhely ÉK-DNY-i irányú hossza kb. 400, szélessége kb. 150 m, D-i széle bizonytalan.

SZATMÁRI IMRE

166. Füzér, vár

(KÖH 16582)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kő

A 13. századi eredetű füzéri felsővár ciszternájának feltárását 2010 szeptemberében folytattuk. A rövid, csupán 5 munkanapig tartó kutatás alatt tovább vizsgáltuk a ciszterna szerkezetét, valamint meglepő eredményeket értünk el a ciszterna keltezésével kapcsolatban tett megfigyeléseink során.

A Herman Ottó múzeum 2009 őszén kezdte meg a füzéri felsővár ciszternájának korábban félbe maradt kutatását. Erről a Castrum 2009/1. számában közöltünk rövid összefoglaló jelentést. A 2010-ben folytattuk a ciszterna köveinek kiemelését és a mögötte lévő döngölt agyagréteg módszeres eltávolítását.

A ciszterna betöltésének NY-i oldalán, a korábban már észlelt kevert szürke színű 16., de inkább 17. századi leletanyagot tartalmazó javításhoz kapcsolható betöltés mintegy 4,5 m-es mélységben „elfogyott”, legmélyebb pontját a sziklagödör szélénél érte el. Azaz valóban egy utólagos javítással számolhatunk a ciszterna életében. Azonban ehhez nem tartozott hozzá a sziklagödör utólagos bővítése, mivel a kevert szürke agyag alatt tovább folytatódott a többi részen már megfigyelt és 15. századi leletanyagot tartalmazó sárga színű agyagréteg, valamint maga a sziklagödör sem szűkült össze.

Mintegy 4,8 m-es mélységtől kezdve a betöltésben igen nagyméretű, behullott és még in situ köveket bontottunk és emeltünk ki. Ezek értelemszerűen a ciszterna pusztulásakor kerülhettek mostani helyükre. A kutatási időszak végére a ciszterna belsejében átlag 5,3–5,5 m mélységet értünk el. Ebben a mélységben a kutatott ciszterna mögötti agyagbetöltésben egy újabb, faragott kőelemekből épített gyűrűt találtunk, melynek belső átmérője 200–220 cm. Az e mögötti agyagbetöltésből 13–14. századi kerámiaanyag került elő, azaz a vár korai periódusához tartozó ciszterna vagy kút maradványait sikerült azonosítanunk.

GÁL-MLAKÁR VIKTOR

167. Gacsály határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á

2010. március 9-én helyszíni szemlét végeztünk a község bel- és külterületén a településrendezéshez kapcsolódó hatástanulmány készítésének céljából.

Barta-Rekesz (KÖH 74205): Az Ady Endre utca házainak K-i végében, az ebből az utcából K-re futó dűlőúttól É-ra, mintegy 70 m-re kezdődött a lelőhely, a